

विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह-२०७८

“आलीदेखि थाली, विषादी रहित बाली”
"FROM FARM TO TABLE ; CHOOSE PESTICIDE FREE"

नेपालमा सन् १९५२ मा मलेरिया नियन्त्रणको लागि भित्र्याइको विषादी कृषि उत्पादनको लागि प्रयोग हुन थाले पछि यसको मात्रा प्रति वर्ष बढ्दै गएको देखिन्छ। अन्य देशको तुलनामा प्रति हेक्टर विषादीको प्रयोग निकै कम (३९६ ग्राम खास विष) प्रति वर्ष रहे पनि करिब ८५ प्रतिशत भन्दा बढि विषादी तरकारी वालिमा प्रयोग हुने गरेको पाइएको छ। विषादी श्वास प्रश्वास, छाला, मुख तथा आँखाबाट मानव शरिरमा प्रवेश गर्दछ। पुरुषको तुलनामा महिला र केटाकेटीहरुमा विषादीको नकरात्मक असर बढि पर्ने हुन्छ। विषादीको कारणले तत्काल असरको रुपमा मानवमा मुर्छा पर्ने, भ्रूडा पखाला, कम्पन, दृष्टि कमजोर तथा मृत्युसम्म ल्याउछ भने दीर्घकालीन असरमा अन्धोपना, क्यान्सर, ट्यूमर, नपुंसकता, बाँभोपन, विकृत वच्चाको जन्म, शरिरका विभिन्न अगंहरुमा असर, नशा सम्बन्धि समस्या जस्तै पक्षघात जस्ता समस्याहरु ल्याउने गर्दछ। संसारमा हरेक वर्ष ४ करोड मनिसमा विषादीले कतै न कतै र कुनै न कुनै रुपमा असर गरेको अनुमान गरिएको छ। विश्वमा विषादीकै कारणले वार्षिक ३ लाख ५५ हजार मानिसको मृत्यु हुने पाइएको छ।

सन् १९८४ को भारतको भोपालमा विषादी चुहावटको कारणबाट भएको असरले २० हजार मानवीय क्षति तथा ५ लाख वढी घाइते भएको घटनालाई स्मरण गर्दै सन् १९९८ देखि PAN (Pesticide Action Network) International ले डिसेम्बर ३ लाई “No Pesticide Use Day” (विषादी प्रयोग मुक्त दिन) को रुपमा विश्वव्यापी मनाउने कार्य गर्दै आएकोमा विषादीबाट हुने असरलाई अभियानको रुपमा अगाडि ल्याउन सन् २०१० देखि सप्ताहव्यापी रुपमा संचालन गर्न थालनी भए स्वरुप नेपाल पनि यस कार्यक्रममा सन् २०१३ देखि शुरु गरियो। यसै परिपेक्षमा गण्डकी प्रदेशले पनि बाली संरक्षण प्रयोगशाला मार्फत विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह मनाउने कार्यक्रम अघि बढाएको छ। यस वर्ष **“आलीदेखि थाली, विषादी रहित बाली”** भन्ने मूल नाराका साथ यहि चैत्र ३ गतेदेखि ९ गतेसम्म विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह २०७९ मनाउन लागिएको छ।

खतरनाक विषादीहरु मानव स्वास्थ्य र वातावरणको लागि चुनौती रहेको छ। खतरनाक विषादी लगायतका रसायनहरु मानव स्वास्थ्य र वातावरणको ख्याल नगरी उत्पादन र प्रयोग बढिरहेको छ। विषादीहरु लक्षित समस्या गर्ने भन्दा मानव, वन्यजन्तु, पानीका स्रोत, माटो तथा हावामा समाविष्ट भइरहेको छ। विषादीले मौरी लगायत परागसेचकको संख्यामा कमी आउनाका कारण कृषि उत्पादनमा ह्रास तथा कृषि पर्यावरणमा रहेका मित्रजिवहरुको कमी आउँदा र शत्रुजीवले विषादी पचाउने क्षमता विकास हुदा विभिन्न रोग कीराहरु महामारीको रुपमा आउने साथै उत्पादनमा ह्रास पुऱ्याउने गरेको छ। खाद्यवस्तु तथा वातावरणमा खतरनाक विषादीहरुको भार ६ प्रतिशत रहेको तथ्याङ्कहरुले देखाएको छ। मानवको जीवन धान्न महत्वपूर्ण रहेको खाद्यवस्तु तथा वातावरण खतरनाक विषादीहरुको सम्पर्कबाट टाढा हुनु जरुरी देखिन्छ। स्वस्थ कृषि पर्यावरणमा खतरनाक विषादीहरु हटाई कृषि उत्पादन गर्ने र वातावरणलाई सुरक्षित राख्नु आजको आवश्यकता रहेको छ। विषादीको न्यूनतम, न्यायोचित र सुरक्षित प्रयोगका साथै विषादीबाट पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनिकरण गर्ने व्यवस्थापन विधि, जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन, ऐन नियम कार्यान्वयन पक्ष सुदृन र शत्रुजीवहरुको विवेकपूर्ण व्यवस्थापन कार्यमा अघि बढ्नु जरुरी छ। साथै अत्यन्त खतरनाक विषादीहरु वेचाविखन तथा प्रयोगमा प्रतिबन्ध गर्ने कार्य पनि महत्वपूर्ण रहेको छ। नेपालमा पनि हालसम्ममा २४ वटा अत्यन्त खतरनाक विषादीहरुको प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाएको छ।

नेपाल WTO, IPPC/APPC को सदस्य, स्टकहोम, रोटरडम तथा वासल महासन्धीको पक्षधर भएदेखि नेपाल सरकार, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत विभिन्न निकायहरुबाट स्वास्थ्य र वातावरण सुरक्षाको लागि विभिन्न कार्यहरु भइरहेको छ। अत्यन्त घातक विषादीको प्रयोगमा प्रतिबन्ध, ऐन नियमावली परिमार्जन गरी कडाइका साथ लागु गर्ने, आई.पी.एम. कार्यक्रमलाई बढावा दिने, असल कृषि अभ्यास, प्राङ्गारिक खेती, रासायनिक विषादीका विकल्पहरुलाई प्राथमिकता दिने, सञ्चार माध्यमहरुबाट विषादीका असरहरुवारे जानकारी दिने, विषादीको सुरक्षित प्रयोग विधि लगायतका विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालनमा आइरहेका छन्। रासायनिक विषादीको न्यूनिकरण गर्ने उद्देश्यले स्वास्थ्य र वातावरण अनुकूल जैविक विषादी उत्पादन तथा प्रयोगका लागि सामुदायिक आई.पि.एम श्रोत केन्द्र स्थापना गरी कृषकस्तर मै जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको उत्पादन कार्य भइरहेको छ। आम उपभोक्तामा विषादीयुक्त तरकारी एवं फलफूल सेवनबाट हुन सक्ने जोखिम न्यूनिकरण गर्ने उद्देश्यका साथ यस गण्डकी प्रदेश सरकारले कृषि, उर्जा तथा जलस्रोत मन्त्रालय अन्तर्गत विषादीको अवशेष विश्लेषण कार्य समेत सुचारु भइसकेको छ। चैत्र ३ गतेदेखि ९ गतेसम्म सप्ताह व्यापी रुपमा विभिन्न कार्यक्रम सहित विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह-२०७९ मनाउन लागि रहेका छौं। यसले विभिन्न समुदायमा विषादीको न्यायोचित प्रयोगमा महत्वपूर्ण भूमिमा खेल्न सक्ने विश्वास लिएका छौं।

गण्डकी प्रदेश सरकार
कृषि, उर्जा तथा जलस्रोत मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बाली संरक्षण प्रयोगशाला

पोखरा, नेपाल